

możliwości oferowanych dzisiaj przez oprogramowanie tego typu instytucjom bibliotecznym. Polskie środowisko bibliotekarskie i naukowe czeka na tego typu opracowania aktualnych i kluczowych dla bibliotek zagadnień. Nie mam co do tego żadnych wątpliwości. Szybka ewolucja nowych technologii i towarzyszących im zjawisk powoduje konieczność ciągłego przygotowywania przez badaczy zarówno teoretycznych, jak i także praktycznych kompendiów wiedzy.

Praca nie posiada niestety indeksu. Jestem przekonany, że byłby on doskonałym uzupełnieniem treści, bardzo przydatnym dla czytelników. Książka, co ważne, dostępna jest w wersji elektronicznej, m.in. w wirtualnej czytelni iBuk Libra, z której korzysta dzisiaj duża liczba polskich bibliotek.

Reasumując, wartość pracy M. Jarockiego oceniam bardzo wysoko. Książka jest doskonałym źródłem wiedzy dla osób poszukujących informacji na temat zjawiska Open Source, jak i przykładów funkcjonalnego i użytecznego dla bibliotek oprogramowania. Może też w przyszłości stanowić materiał porównawczy dla podobnych analiz.

Grzegorz Gmiterek

*Katedra Bibliografii i Dokumentacji
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytetu Warszawskiego*

Nadesłano: 21 lipca 2016.

Małgorzata Kowalska: *Crowdsourcing internetowy – pozytywny wymiar partycypacji społecznej. Konteksty – istota – uwarunkowania.* Warszawa: Wydaw. SBP, 2016, ss. 366. Seria „Nauka, Dydaktyka, Praktyka”; 165. ISBN 978-83-64203-60-2

Znacząco rośnie liczba naukowych tekstów z różnych dziedzin wiedzy, w których pojawiają się takie określenia jak: zbiorowa inteligencja, mądrość tłumu, inteligencja współpracy, wikinomia, otwarta innowacja, prosumpcja, crowdsourcing, crowdfunding, produkcja partnerska i in. Podkreśla się w nich pewien wymiar nowej ekonomii, przede wszystkim aspekt biznesowy i marketingowy.

Książka Małgorzaty Kowalskiej – *Crowdsourcing internetowy – pozytywny wymiar partycypacji społecznej. Konteksty – istota – uwarunkowania*, wydana przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, jest włączeniem się w żywo toczący się naukowy dyskurs dotyczący kierunków rozwoju nowoczesnych społeczeństw, w których nie same technologie, lecz ich inteligentne użycie zdecyduje o ich kondycji. Na tle innych publikacji, dotyczących partycypacyjnego modelu współpracy użytkowników sieci, monografię M. Kowalskiej odróżnia staranne uporządkowanie i doprecyzowanie zakresów znaczeniowych wielu terminów powiązanych z prezentowanym fenomenem, a także ułożenie szeroko zakrojonej tematyki crowdsourcingu w obszarze bibliologii i nauki o informacji.

Wybór tematu badań należy uznać za bardzo trafny, szczególnie w okresie konwergencji mediów i kształtowania się wzorów zachowań społecznych nowych technicyzowanych społeczeństw. Znacząco rośnie bowiem zainteresowanie inicjatywami angażującymi ochotników z sieci. Potwierdza to wzrastająca liczba ukazujących się na ten temat publikacji, jak i analiza zapytań kierowanych z hasłem „crowdsourcing” do wyszukiwarki Google, na co wskazuje także autorka.

Książka została starannie przemyślana, co odzwierciedla kompozycja i ujęcie rozprawy. M. Kowalska podzieliła tekst na dwie zasadnicze części: część I. *Otoczenie crowdsourcingu* jest wprowadzeniem i bazą do części II. skupiającej się na wyjaśnieniu samego fenomenu crowdsourcingu.

Zarówno technologiczne, jak i ekonomiczne otoczenie crowdsourcingu oraz jego społeczne i kulturowe konteksty zanalizowane przez autorkę w części pierwszej prowadzą do wyjaśnienia warunków sprzyjających powstawaniu nowych modeli partycypacji społecznej. Śledząc rozwijanie

się idei wspólnotowości – poprzez pokazanie i interpretację licznych koncepcji filozoficznych, socjologicznych, z zakresu psychologii społecznej, psychologii tłumu – autorka dochodzi do czasów społeczności wirtualnych, których warunkiem istnienia jest infrastruktura technologiczna (cyberprzestrzeń) oraz potrzeba relacji międzyludzkich. W dobie konwergencji mediów społecznościowa współpraca, stanowiąca istotny paradygmat usieciowanej gospodarki i nowy model biznesowy oraz charakterystyczny dla całej rzeczywistości społeczno-kulturalnej model kultury partycypacji zaznaczają się szczególnie wyraziście. Bez względu na sposób podejścia do determinantów kultury partycypacji „jej istota leży w zacieraniu się granicy między producentem a konsumentem dóbr kultury” (s.111), a wytwory kultury uczestnictwa „współtworzą kapitał społeczny, stając się źródłem wiedzy, pomysłów, okazji i wsparcia” (s.112). Chociaż badacze dokonują rozróżnienia pomiędzy inteligencją współpracy a inteligencją zbiorową (różnica wynika z innego poziomu zaangażowania użytkowników sieci), to niektórzy skłonni są traktować taką kolektywną inteligencję jako alternatywę dla dominującej do tej pory wiedzy eksperckiej.

Część druga książki ukazuje fenomen crowdsourcingu, a *de facto* fenomen tłumu (ang. *crowd-sourcing-using*) i jego siłę sprawczą. Autorka odnosi się tu do najważniejszych koncepcji teoretycznych i terminologicznych, a w szczególności prezentuje poglądy Jeffa Howe'a – autora terminu crowdsourcing – oraz Darrena C. Brabhama, który wprowadził rozważania na temat crowdsourcingu do literatury naukowej; dokonuje także zestawienia wszystkich dostępnych w polskiej literaturze definicji badanego zjawiska. W rozdziale drugim podejmuje próbę konceptualizacji crowdsourcingu internetowego z odniesieniem do takich determinantów badanego zjawiska, jak: crowdsourcer (inicjator), tłum oraz elektroniczna platforma, a także prezentuje różnorodne propozycje taksonomiczne crowdsourcingu internetowego. Rozdział trzeci, lokujący crowdsourcing w kręgu zainteresowań bibliologii i informatologii, może być najtrudniejszy w odbiorze dla czytelnika spoza kręgów naukowych – prezentacja wybranej metodologii do zbadania obecności problematyki crowdsourcingu w literaturze przedmiotu nasycona jest tytułami publikacji, czasopism, liczbami i procentami. Z całą pewnością jednak zaprezentowane postępowanie badawcze i uzyskiwane na poszczególnych etapach rezultaty są bardzo ważne dla pokazania kryteriów doboru światowej i polskiej bazy źródłowej poszukiwań prowadzonych przez autorkę. Warto w tym miejscu zasygnalizować, że w typowaniu czasopism do badań, M. Kowalska wykorzystała metodologię mieszaną: ilościową (bibliometryczną) i jakościową (analizy i krytyki piśmiennictwa). Podstawowym narzędziem wyboru wiodącego czasopiśmiennictwa zagranicznego była baza Journal Citation Report (JCR), a w zasadzie wariant JCR SSE (JCR Social Science Edition). Zagraniczny materiał badawczy został zebrany na platformie Web of Science Core Collection w bazach: Social Science Index oraz Arts and Humanities Index, a uzupełniającą na platformie EBSCOhost w bazie LISTA (Library, Information Science and Technology Abstracts). Do wytypowania wiodących czasopism polskich z zakresu bibliologii i informatologii wykorzystana została część B „Listy czasopism punktowanych” przygotowanej przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a zebrany materiał uzupełniono danymi z Polskiej Bibliografii Bibliologicznej oraz Bibliografii zawartości Czasopism.

Zgromadzony zbiór badawczy unaoczniał stosunkowo późne zainteresowanie tematyką crowdsourcingu światowych, a tym bardziej polskich, przedstawicieli bibliologii i informatologii. Jest to zasób zróżnicowany pod względem tematycznym – najliczniej w literaturze zagranicznej odnosi się do kategorii określonej przez autorkę jako „crowdsourcing jako mechanizm generowania, kontekstualizacji, optymalizacji i oceny jakości treści, danych, zasobów i systemów informacyjnych” (s. 194).

Crowdsourcing jako sposób rozwiązywania konkretnych problemów zdominował ostatni, czwarty rozdział rozprawy, w którym zostało przedstawione 21 wybranych przykładów wdrożeń realizowanych przez biblioteki zagraniczne w następujących obszarach zastosowań: transkrypcja; katalogowanie, kategoryzacja, kontekstualizacja; kolaboratywne tagowanie i linkowanie; generowanie treści; nadawanie georeferencji; komentowanie, opiniowanie, rekomendowanie oraz społecznościowe pozyskiwanie funduszy. Przejawy crowdsourcingu – jako szeroko rozumianej partycypacji użytkowników bibliotek

polskich – M. Kowalska starała się pokazać na przykładzie współtworzenia zasobów cyfrowych, kolaratywnego tagowania, komentowania i oceniania zasobów, a także społecznościowego pozyskiwania funduszy (crowdfunding), chociaż – jak stwierdza autorka – trudno jest wskazać inicjatywy realizowane „z takim rozmachem i w takim wymiarze jak ma to miejsce w innych krajach świata” (s. 251).

Warto powtórzyć za autorką, że „(...) doświadczenia bibliotek i innych instytucji sektora kultury w zakresie wdrażania crowdsourcingu dowodzą, że niesie on przede wszystkim pozytywne implikacje – zarówno natury społecznej, jak i ekonomicznej. Z jednej strony bowiem pozwala na budowę wirtualnych społeczności i grup użytkowników skupionych wokół biblioteki, a co za tym idzie – lepsze dostosowywanie oferty usługowej do potrzeb użytkowników i zwiększenie stopnia wykorzystywania zbiorów, z drugiej – na obniżenie kosztów działalności oraz szybsze osiągnięcie celów wymagających niekiedy zaangażowania dużych nakładów finansowych i kadrowych...” (s. 224). Problemem jest jednak niewystarczająca obecność tego typu inicjatyw w świadomości społecznej – ogranicza ją jednojęzyczność oraz brak promocji. Autorkę książki zainteresowała kwestia obecności crowdsourcingu internetowego w świadomości bibliotekarzy i pracowników innych instytucji ochrony dziedzictwa kulturowego. Dotarła więc do badań ankietowych amerykańskiej organizacji CrowdConsortium z 2014 i 2015 r. prowadzonych wśród respondentów (w ponad 75% bibliotekarzy) z całego świata (głównie Stanów Zjednoczonych). Badania te dowodzą istnienia szeregu problemów organizacyjnych, prawnych, finansowych oraz mentalnych. Niezadowolająco wypadły także autorskie próbkowe badania realizowane w środowisku polskim w trakcie webinarów poświęconych crowdfundingowi oraz crowdsourcingowi. Za jedyną możliwą do realizacji w bibliotekach formę crowdsourcingu bibliotekarze uznają finansowanie społecznościowe.

Podsumowując rozdział *Crowdsourcing internetowy w działalności bibliotecznej*, można powiedzieć, że przeniesienie badanego fenomenu w ramy działalności bibliotecznej jest prawie całkowitym *novum* na polskim gruncie biblio- i informatologicznym, poza kilkoma wcześniejszymi artykułami wskazanymi przez autorkę. Egzemplifikacja możliwych zastosowań crowdsourcingu w działaniach bibliotecznych oraz innych instytucji kultury jest istotnym wkładem autorki w rozwój teorii i praktyki bibliotecznej oraz innych instytucji kultury XXI wieku, co należy dodatkowo podnieść na tle bardzo słabo dotychczas reprezentowanej tematyki w polskich periodykach. Chociaż rzetelność naukowa każe autorce wskazywać zarówno pozytywne, jak i negatywne implikacje wynikające z praktycznej implementacji crowdsourcingu, M. Kowalska zdecydowanie staje po stronie jego zwolenników i propagatorów, co zresztą uwidacznia w tytule pracy.

Autorka prezentuje świetnie opanowany warsztat badawczy. Swobodnie porusza się po literaturze anglojęzycznej – z dużą dojrzałością badaczka wykorzystuje metodę krytycznej analizy piśmiennictwa – poddaje analizie i krytycznej refleksji blisko 300 zidentyfikowanych przez nią artykułów zagranicznych i kilkanaście polskich, sięga do metod bibliometrii. Z uznaniem należy odnieść się do naprawdę sporej liczby przypisów – nie tylko bibliograficznych, ale również komentujących, wyjaśniających, faktograficznych. Rozprawa oparta jest więc na solidnej wiedzy i postępowaniu badawczym. Rozważania teoretyczne, z wykorzystaniem bogatego zbioru starannie dobranych publikacji, poparte są znaczą liczbą przykładów konkretnych implementacji crowdsourcingu, co dodatkowo podnosi ocenę pracy. Starannie przygotowaną *Bibliografię*, liczącą w sumie 35 stron, badaczka podzieliła na dwie części: *Publikacje drukowane* oraz *Dokumenty elektroniczne*, co z uwagi na wykorzystany materiał i sposób opisu nie budzi zastrzeżeń.

Do zasadniczego tekstu liczącego 285 stron oraz *Bibliografii* autorka dołączyła także dwa aneksy oraz indeks rzeczowy. Aneks 1. *Wykaz publikacji na temat crowdsourcingu poddanych analizie bibliometrycznej* badaczka podzieliła na obszary tematyczne wyróżnione podczas analizy. Zabieg ten należy ocenić pozytywnie, gdyż ułatwić może samodzielne studiowanie literatury i pogłębianie wiedzy w wybranych kontekstach. Aneks 2. *Lista bibliotecznych projektów crowdsourcingowych* – z podziałem na projekty zagraniczne i polskie – spotka się zapewne z uznaniem i ze znacznym zainteresowaniem bibliotekarzy, pracowników informacji oraz społeczności instytucji kultury.

Należy dodać, że praca została także we właściwych proporcjach ubogacona graficznie, a przejrzysty *Spis tabel, rysunków i wykresów* czytelnicy znajdą przed indeksem rzeczowym na końcu książki.

Książkę M. Kowalskiej należy uznać za bardzo wartościową pozycję w repertuarze Wydawnictwa SBP. Jest to znakomite kompendium wiedzy na temat tego, jak współpraca wirtualnych społeczności może zmieniać świat, w tym świat bibliotek i innych instytucji kultury. *Crowdsourcing internetowy – pozytywny wymiar partycypacji społecznej. Konteksty – istota – uwarunkowania* to książka dla tych, których interesują społeczności online (kreatywny tłum) i drzemiący w nich kapitał intelektualny i wielka sprawcza siła; to publikacja dla tych, którzy chcą znaleźć przykłady pozytywnego wykorzystania działania tłumu, wirtualnych społeczności, partnerskiej produkcji, zbiorowej inteligencji, mądrości tłumu, otwartej innowacji, inteligencji współpracy; dla tych, którzy chcą lepiej poznać wymiary współczesnej wikinonii poprzez crowdsourcing właśnie oraz crowdfunding i outsourcing; dla tych wszystkich, którzy w sieci Web. 2.0 chcą być prosumentami informacji lub pracować z nimi na rzecz rozwoju społeczeństw informacji i wiedzy.

Katarzyna Materska

Biblioteka Główna

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Nadesłano: 25 lipca 2016.